

Tämä on rinnakkaistallenne.

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat *saattavat poiketa* alkuperäisestä julkaisusta.

Julkaisun tekijä(t): Hoppu, Petri

Julkaisun nimi: Elävä menuettiperintö Jepualla

Julkaisuvuosi: 2019

Versio: Kustantajan versio

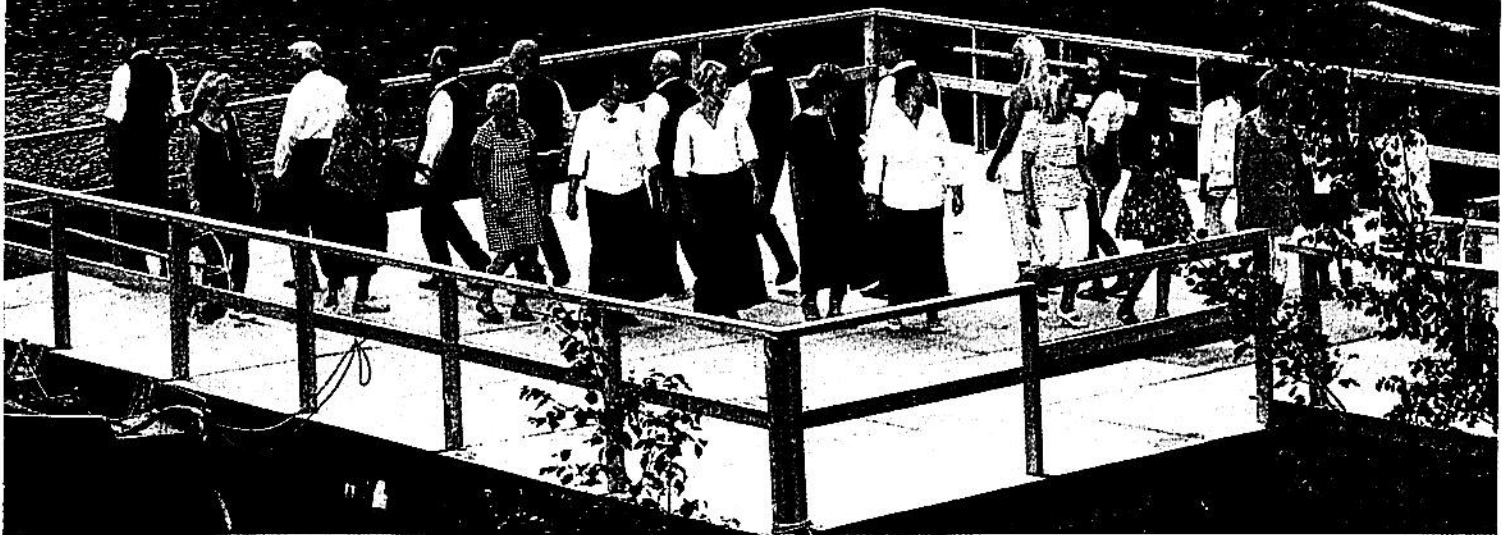
Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Hoppu, P. (2019). Elävä menuettiperintö Jepualla. *Kansanmusiikki*, (2), 10-11.

Elävä menuettiperintö Jepualla

Teksti: Petri Hoppu

Uuteenkaarlepyyhyn kuuluvalla Jepualla on tanssittu menuettia satoja vuosia. Aikaisemmin sitä tanssittiin kaikenlaisissa tilaisuuksissa, nykyään se on esitys- ja harrastustoimintaa.

Suomessa on säilynyt varsin vähän paikallisia tanssiiperinteitä. Tanssilla onkin vain harvoin merkitystä paikallisen identiteetin vahvistajana: poikkeuksia tähän ovat esimerkiksi kaustislainen purppuri ja kolttasaamelaisten katrilli.

Kaikkein vanhinta elävää tanssiperinnettä edustaa tietyillä ruotsinkielisen Pohjanmaan alueilla tanssittava menuetti. Menuettia on erittäin suurella varmuudella tanssittu näillä seuduilla ainakin 250 vuotta, ehkä kauemminkin.

Myös menuetilla on omat paikalliset piirteensä, ja Kristiinankaupungin ympäristössä tanssittu menuetti poikkeaa selvästi Pietarsaaren ja Uudenkaupungin seutujen menueteista. Viimeksi mainitulla alueella yksi omintakeisimmista menuettiperinteistä löytyy Jepualla, jossa tanssi elää vielä nykyäänkin.

Menuetti on vanha perinne

Menuetin vaiheista Jepualla ei ole juuri-

kaan tietoja ennen 1800-luvun loppua, mutta monet seikat viittaavat siihen, että tanssi oli paikkakunnalla yleinen jo huomattavasti aiemmin.

Varhaisin tieto Uudenkaarlepyyn seudun menuetista löytyy Jepuan naapuripiiristä Munsalasta, jossa **Maja Greta Kruthorn** kertoi vuonna 1854, että hänen isänsä **Erik Kruthorn** (1739–1810) oli Pommerin sodassa (1756–62) sotilaana ollessaan tanssinut menuettia Preussin kuninkaalle. Vaikka tarina itsessään ei ole kaikilta osin uskottava, tieto isä-Erikin menuettitaidoista vahvistaa ajatusta siitä, että tanssi olisi tunnettu alueella jo tämän nuoruudessa 1700-luvun puolessavälissä. **Zacharias Topelius** puolestaan kertoo päiväkirjoissaan tanssineensa menuettia paikallisten kanssa Oravaisissa ja Uudesakaarlepyyssä 1830- ja 40-luvuilla. On varsin todennäköistä, että myös Uudenkaarlepyyn kirkkopitäjään kuuluneella Jepualla tanssi tunnettiin samoihin aikoihin kuin näissä lähipiirissä.

Itse asiassa Jepualla oli jo varhain vahva maine menuettipitäjänä, ja esimerkiksi Yngvar Heikelille kerrottiin 1920-luvulla, että jepualaiset olivat mestareita menuettien tanssimisessa.

Menuetti oli Jepualla suosituin tanssi 1900-luvun alkupuolelle asti sekä häissä että yleisissä tansseissa. Vielä 1920-luvulla lähes kaikki tansseissa käyvät jepualaisnuoret osasivat tanssia menuettia, joka kuului kaikkien tanssitilaisuuksien ohjelmistoon.

Menuetin suosiota osoitti se, että menuetteja voitiin tanssia useita peräkkäin, kun taas muita tansseja tanssittiin yleensä yksi kerrallaan. Tanssi oli myös varsin elinvoimainen ja muuntuva. Heikel kertoo jepualaisissa häissä vieraillessaan havainneensa erilaisia tapoja tanssia menuettia. Nuoret ja vanhempi väki tanssivat hieman toisistaan poikkeavalla tavalla, mutta silti täysin sujuvasti yhtä aikaa toistensa kanssa.

1930-luvulla menuetti alkoi harvinaistua monin paikoin Uudenkaarlepyyn seu-

dulla, mutta sen asema näyttäisi säilyneen Jepualla melko vakaana. Kuitenkin myös siellä alettiin miettiä toimia tanssin säilyttämiseksi. Jepuan nuorisoseuran pöytäkirjoista löytyy vuodelta 1932 määräys siitä, että nuorisoseuran tanssitilaisuuksissa ei menuettia soitettaessa saanut tanssia muita tansseja. Kaksi vuotta myöhemmin seura päätti, että jokaisessa tanssitilaisuudessa oli tanssittava vähintään yksi menuetti. Huoli tanssin häviämisestä vaikuttaa olleen todellinen, ja siihen haluttiin puuttua virallisten määräysten kautta. Sotien aikana menuettia ilmeisesti tanssittiin vähän, mihin syinä olivat tanssikielto ja sopivien pelimannien puute.

Sotien jälkeen tanssi koki vielä lyhyen kukoistuksen, kun rintamalta palanneet miehet menivät runsain joukoin naimisiin. Näissä häissä menuettia voitiin tanssia yhtä paljon kuin valssia. Myös tällöin tanssittiin useita menuetteja peräkkäin.

Menuetti oli edelleen käytössä myös tavallisissa tansseissa, vaikkakin sen asema oli siellä selvästi aiempaa heikompi: valssia ja fokstrotia tanssittiin eniten ja vähitellen yleistyi tango, joka nousi nopeasti suosituimmaksi tanssiksi. Menuettia tanssittiin yleensä muutaman kerran illassa, ja sitä käytettiin tansseissa "puhdistamaan lattia" eli sen avulla saatiin väkeä vähemmäksi tanssitilasta.

40- ja 50-luvuilla aloitteen menuetin tanssimisesta teki Jepualla joku taitava tanssipari, joka asettui menuettirivin päähän ensimmäiseksi, ja vasta tällöin pelimannit alkoivat soittaa. Menuetti ei kuulunut enää tanssien tavallisimpaan ohjelmistoon, joten sitä piti erikseen toivoa.

Menuetti-perinne uhkasi hävitä

Menuetin harvinaistumiseen vaikutti voimakkaasti se, että 1940-luvun lopulta lähtien tansseissa alkoi soittaa yhä enemmän menuetteja osaamattomia orkestereita muilta paikkakunnilta. Lisäksi nuorten lisääntynyt liikkuminen vaikutti siihen, ettei menuettia mielellään enää tanssittu tavallisissa tanssitilaisuuksissa: koska tansseissa kävi yhä enemmän tanssijoita Uudenkaarlepyyn seudun ulkopuolelta, yhä pienempi osa tilaisuuksien osanottajia hallitsi menuettia.

Menuetit saattoivatkin herättää ärtyneistä niitä osaamattomissa, jotka usein siirtyivät pikaisesti ulos tauolle tanssin alkaessa tai jäädessään tanssitilaan "buuasivat" tanssijoille. Joskus tansseissa saattoi syntyä jopa riitaa menuetin vuoksi. Menuetin tanssijat eivät halunneet ta-

Joskus tansseissa saattoi syntyä jopa riitaa menuetin vuoksi.

hallaan ärsyttää muita tanssillaan, joten tanssi kävi tästäkin syystä harvinaiseksi. Osittain tämän seurauksena menuetti ei enää ollut oikein nuorison suosiossa, ja harvat halusivat sitä 1950-luvulla opetella.

Menuetti siirtyi 1940- ja erityisesti 50-luvulla vähitellen lähinnä kansantanssin harrastajien tanssiksi. Jepualla 1930-luvun alussa syntyneistä monet vielä tanssivat menuettia nuorisoseuran tilaisuuksissa, joissa uskallettiin opetella hie-man tavallisuudesta poikkeavia tansseja. Heitä nuoremmat eivät enää juurikaan välittäneet siitä: ainoastaan nuorisoseuran kansantanssiryhmässä nuoret oppivat menuettia, ja ryhmä esittikin sitä aina 1960-luvulle asti.

Kansantanssitoiminta kuitenkin kuitui suurelta osin 1960-luvun aikana. Esi-tystoiminnan ulkopuolella menuettia sa-tettiin 1950-luvulla tanssia satunnaisesti tavallisissa tansseissa Jepualla, mutta vuosikymmenen loppua kohden se jäi kokonaan pois tällaisten tilaisuuksien reper-tuaarista. Sen sijaan häissä sitä tanssittiin 1960-luvulle asti. Erityisesti vanhemmat ihmiset tanssivat menuettia mielellään häissä, koska he eivät juurikaan käyneet tavallisissa tanssitilaisuuksissa. Toisinaan heidän tanssinsa saattoi kuitenkin jäädä vain yritykseksi, kun menuetin yksityis-kohtia ei enää muistettu.

Uudenkaarlepyyn seudulla menuettia alettiin elvyttää aktiivisesti 1970-luvulla kansanmusiikin nousun myötä. Jepualla tanssin herääminen kytkeytyi tiiviisti pe-limanniryhmän toimintaan: vuonna 1972 perustettiin Jeppo Bygdespelmän johta-janaan myöhemmin Kaustisella mestari-pelimannin arvon saanut Elis Andersson. Vuonna 1977 järjestettiin suomenruot-salainen pelimannitapahtuma Uudessa-kaarlepyyssä, ja parinkymmenen hen-gen jepualainen tanssiryhmä harjoitteli menuettiesityksen tuota tilaisuutta var-ten. Tämän jälkeen Ann-Mari Häggman tallensi jepualaisen menuetin ja polskan Folkkultursarkivetin kokoelmiin filmille, ja sekä Ruotsin että Suomen televisiot tekivät myöhemmin ohjelmia tanssi- ja pelimanniryhmästä.

Mukaan elävän perinteen luetteloon

Jepualaiset ovat viimeisten vuosikymmenten aikana esittäneet menuettiaan erilaisilla perinnejuhlilla ja muissa tilaisuuksissa sekä Suomessa että ulkomailla. Varsinkin 1980-luvulla esiintymismatkat olivat olennainen osa pelimanni- ja tanssiryhmän toimintaa.

Aktiivinen toiminta herätti huomiota laajemminkin, ja vuonna 1985 Jeppo bygdespelmän -ryhmä sai Hampurilaisen Stiftung F.V.S:n Eurooppa-palkinnon ansiostaan kansanomaisen tanssi- ja musiikkielämän säilyttämisessä. Tämä palkinto herätti pelimannit ja tanssijat huomamaan menuetin erityisen arvon.

Tutkijoiden antamat lausunnot tanssita tuntuivat aluksi hämmentäviltä, mutta ne osaltaan vaikuttivat siihen, että menuetin säilyttämistä alettiin pitää tärkeänä. Jepualla toiminta olikin varsin vilkasta ja luonteeltaan se oli sinänsä varsin omalaatuista, koska pelimanniryhmän kanssa tiiviissä yhteistyössä toimi paikallisia tansseja esittänyt tanssiryhmä.

Nuoruudessaan menuettia tanssineita alkoi 1990-luvulla olla yhä vähemmän. Toiminta oli hyvin pitkään perustunut juuri näiden aktiivisuuteen, vaikka mukana oli toki ollut nuorempia ja osa vanhemmistakin oli opetellut menuetin vasta hiljattain.

Jotta tanssi pysyisi elävänä perinteenä, Jepualla alettiin 90-luvulla elvyttää menuettia uudelleen ja opettaa sitä myös lapsille ja nuorille. Viime vuosina menuetti on ollut Uudenkaarlepyyn seudullakin ennen kaikkea esitys- ja harrastustoimintaa, vaikka joissakin paikallisissa tilaisuuksissa, esimerkiksi kotiseutujuhilla sitä voidaan tanssia yleisenä tanssina. Silloin tällöin sitä tanssitaan myös häissä, jos juhlaväki osaa sitä tanssia ja soittajat osaavat sitä soittaa.

Jepuan menuetti on mukana Elävän perinnön kansallisessa luettelossa yhdessä Suomen ruotsinkielisen alueen menuetin kanssa, johon jepualainen menuettikin tuki kuuluu. Näiden lisäksi luettelossa on tällä hetkellä vain yksi paikallisen tanssi-perinteen ilmiö, joten siinäkin mielessä jepualaisten menuetti on edelleen merkittävä ja harvinainen ilmiö suomalaisessa tanssikulttuurissa.

Aurinkokuninkaan hovissa syntyneet tanssiaskleet ja -vuorot elävät omintakeisessa muodossaan Pohjanmaan rannikolla osana paikallista kulttuuria, niin kuin ne ovat tehneet vuosisatojen ajan. ■